

03. UPRAVLJANJE OTPADOM

PREGLED

Obim i složenost oblasti upravljanja otpadom, kao i veliki broj i vrsta aktera, usklađivanje EU propisa sa zakonodavnim okvirom Republike Srbije čini posebno izazovnim. Samo pitanje primene propisa i kontrole njihove primene predstavlja veliki izazov. Srbija je opterećena i velikom količinom istorijskog otpada i negativnom praksom, koju je pre svega odlikovalo izbegavanje odgovornosti zagađivača za neadekvatno odlaganje otpada, prebacivanje rešavanja problema istorijskog otpada na buduće generacije i nedostatak političke volje da se ovo pitanje prioritizuje.

Ukupna količina otpada koja se proizvede u Republici Srbiji, prema podacima dostavljenim Nacionalnom registru izvora zagađivača, koji vodi Agencija za zaštitu životne sredine, kretala se oko 9 miliona tona godišnje ili 1,3 tone otpada godišnje po stanovniku u periodu 2011-2016. godina.⁴⁹

Udeo opasnog otpada u periodu 2011-2016. godina kretao se od 0,7% do 1,2% u odnosu na ukupnu količinu generisanog otpada.

Ukoliko posmatramo količine otpada po kategorijama otpada na osnovu kataloga otpada, najveću količinu otpada čini kategorija 10 – otpad iz termičkih procesa, i on čini oko 70% od ukupne količine proizvedenog otpada; tako da su najveći proizvođači otpada termoenergetski objekti koji u toku svog rada proizvode leteći pepeo od uglja, ali i druge vrste otpada, kao što su šljaka, otpadi od prerade šljake, mulj i filter pogače.

U skladu sa Pravilnikom o metodologiji za prikupljanje podataka o sastavu i količinama komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave („Službeni glasnik RS”, broj 61/10) lokalne samouprave imaju obavezu da četiri puta godišnje urade analize količina i sastava komunalnog otpada na svojoj teritoriji. Tokom 2016. godine podatke je dostavilo 95 lokalnih samouprava, što predstavlja smanjenje broja lokalnih samouprava koje poštuju zakonske propise u ovoj oblasti (2013. godine izveštaje je podnelo 107 lokalnih samouprava). Tamo gde nisu dostavljeni izveštaji urađena je procena količina komunalnog otpada. Na osnovu dostavljenih podataka Agenciji za zaštitu životne sredine i izvršenih procena, ustanovljeno je da se ukupna količina generisanog komunalnog otpada u periodu od 2010. do 2016. godine smanjuje sa 2,65 miliona tona godišnje, koliko je zabeleženo u 2010. godini, na 1,89 miliona tona godišnje u 2016. godini. Istovremeno se prosečni obuhvat prikupljanja otpada povećao sa 72% u 2010. godini na 82% u 2016. godini. Ovo, nažalost, pokazuje da još uvek oko 20% komunalnog otpada završava van sistema prikupljanja i deponovanja otpada koje vrše Javna komunalna preduzeća. Iz perspektive svakog pojedinačnog stanovnika Republike Srbije u 2016. godini, možemo reći da je on dnevno stvarao 0,73 kg otpada ili da je stvorio/la oko 270 kg otpada godišnje.⁵⁰

⁴⁹ Upravljanje otpadom u Republici Srbiji u periodu 2011 – 2016. godina. (2017). Beograd: Ministarstvo zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine. Ceo izveštaj je dostupan na http://www.sepa.gov.rs/download/NRIZ_podaci/Otpad2011-2016.pdf.

⁵⁰ Ibid.

Glavni izazovi upravljanja otpadom u Srbiji još uvek se odnose na obezbeđivanje dobre pokrivenosti i kapaciteta za pružanje osnovnih usluga, kao što su sakupljanje, transport i sanitarno odlaganje otpada. Na osnovu podataka dostavljenih Agenciji za zaštitu životne sredine⁵¹ od strane 297 operatera koji imaju dozvolu za ponovno korišćenje otpada, u toku 2016. godine podvrgnuto je tretmanu 1,68 miliona tona otpada. Od ukupne količine prerađenog otpada najviše su zastupljeni otpadni metali koji sadrže gvožđe, otpadi iz termičkih procesa, odnosno šljaka i leteći pepeo od uglja, a zatim slede papirna i kartonska ambalaža.

Obaveze lokalnih samouprava vezane za obezbeđivanje uslova za selekciju i reciklažu komunalnog otpada i uspostavljanje centara za sakupljanje otpada iz domaćinstava, a koje proističu iz člana 53, tačaka 1 i 2 Izmena i dopuna zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS“, broj 14/16), realizovane su na simboličnom nivou.

Sistem primarne i sekundarne selekcije ambalažnog otpada u komunalnom sektoru nije uspostavljen u većini lokalnih samouprava što ugrožava ispunjenje nacionalnih ciljeva za ponovno iskorišćenje i reciklažu ambalažnog otpada. Podaci prikazani u Izveštaju o upravljanju otpadom u Republici Srbiji za period od 2011. do 2016. pokazuju tendenciju smanjenja količina ambalažnog otpada koje odvojeno sakupe javna komunalna preduzeća.⁵²

Posebnu opasnost po zdravlje i životnu sredinu predstavlja opasan otpad. U 2016. godini proizvedeno je 74.318 tona opasnog otpada, tj. 10,5 kg po stanovniku na godišnjem nivou. Najveću količinu proizvedenog opasnog otpada, na osnovu kategorizacije iz Kataloga otpada, čini opasan otpad iz kategorije 10 – otpadi iz termičkih procesa kojih je u 2016. godini bilo 29.806 tona, tj. 40% od ukupne količine proizvedenog opasnog otpada.⁵³

Poseban problem predstavlja činjenica da se „opasni kućni otpad“ koji se generiše u domaćinstvima meša sa ostalim otpadom.

Tokom 2016. godine iz Srbije je izvezeno 307.446 tona otpada od čega 16.708 opasnog i 290.738 tona neopasnog otpada. Najveći procenat izvezenog opasnog otpada čine olovne baterije i akumulatori, a zatim i mešavine materijala od mehaničkog tretmana otpada i otpadne kiseline. Više od 60% izvezenog otpada čine metali, ali značajne količine predstavljaju i otpadni papir, karton, staklo, plastična ambalaža i šljaka nastala iz termičkih procesa.⁵⁴

Prisutan je trend izvoza velikih količina otpada za koje postoje prerađivački kapaciteti u Srbiji, dok je u isto vreme uvezeno u Srbiju 112.000 tona otpadnog papira, papirne i kartonske ambalaže. Ukupno je u Srbiju u 2016. godini uvezeno 221.064 tona otpada od čega 163 tone čine olovni akumulatori iz Crne Gore koji imaju karakter opasnog otpada.

51 Ibid.

52 Ibid.

53 Ibid.

54 Ibid.

Odlaganje neopasnog otpada planirano je da se vrši na sanitarnim deponijama, kojih je do sada izgrađeno 10, dok su još 3 u izgradnji (Subotica, Nova Varoš, Inđija). Od izgrađenih 10 sanitarnih deponija, osam ima regionalni (Užice, Lapovo, Kikinda, Jagodina, Leskovac, Pirot, Sremska Mitrovica, Pančevo), a dve lokalni karakter (Vranje i Gornji Milanovac).⁵⁵

Svaka lokalna samouprava je imala obavezu izrade Lokalnog plana upravljanja otpadom, a i svaki region obavezu izrade Regionalnog plana upravljanja otpadom. Na posebnoj internet stranici Agencije za zaštitu životne sredine⁵⁶ dostupni su svi dostavljeni planovi upravljanja otpadom.

Prema postojećim podacima šest opština se još nije priključilo nijednom regionu za upravljanje otpadom, a regionalni pristup jedan je od osnovnih načela propisanih Zakonom o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS“, broj 36/09 i 88/10, 14/16).

Veliki broj opština i gradova još uvek ima sopstvene deponije – smetlišta. Prema podacima koje su lokalne samouprave dostavljale Agenciji za zaštitu životne sredine popunjavanjem Upitnika o deponijama na njihovoj teritoriji, JKP organizovano odlažu otpad na 123 deponije (smetlišta). To su uglavnom deponije koje su Strategijom o upravljanju otpadom predviđene za zatvaranje i sanaciju, jer većina ne poseduje ni minimum tehničkih standarda. Ovaj broj treba uzeti sa rezervom, jer 44 lokalne samouprave nisu ispunile svoju zakonsku obavezu i dostavile tražene podatke o deponijama na svojoj teritoriji. Kapaciteti postojećih deponija – smetlišta, u većini opština su popunjeni, a nezadovoljavanje minimuma tehničkih standarda dovodi do hronične kontaminacije podzemnih i površinskih voda, kao i zemljišta, uz stalnu opasnost od eksplozija i požara usled nepostojanja sistema za odvođenje deponijskog gasa.⁵⁷

Ne postoji sistemski monitoring parametara životne sredine, pa nije moguće precizno utvrditi razmere i obim uticaja ovakvog stanja i zagađenja na zdravlje ljudi i životnu sredinu. Oko 70% aktivnih deponija – smetlišta nije predviđeno prostorno-planskim dokumentima i nemaju urađenu studiju uticaja na životnu sredinu, niti potrebne dozvole za rad. Na osnovu podataka dostavljenih Agenciji za zaštitu životne sredine registrovano je 2.170 divljih smetlišta, uz napomenu da podatke o divljim smetlištima nije dostavilo 48 lokalnih samouprava.⁵⁸

Ovakvo stanje i odnos prema otpadu od strane lokalnih samouprava ne samo da je neprihvatljivo sa aspekta zaštite životne sredine i uticaja na zdravlje ljudi, već predstavlja svesno kršenje postojećih zakonskih okvira, dok je adekvatna reakcija od strane nadležnih organa izostala.

55 Ibid.

56 Internet stranica Agencije za zaštitu životne sredine: <http://www.sepa.gov.rs/>.

57 *Upravljanje otpadom u Republici Srbiji u periodu 2011–2016. godina*, (2017). Beograd: Ministarstvo zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine. Ceo izveštaj je dostupan na http://www.sepa.gov.rs/download/NRIZ_podaci/Otpad2011-2016.pdf.

58 Ibid.

ZAKONODAVNI OKVIR

Usvajanjem Zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS”, broj 36/09 i 88/10, 14/16), kao i Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu („Službeni glasnik RS”, broj 36/2009) i Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima („Službeni glasnik RS”, broj 101/15) stvoren je zakonski okvir za uspostavljanje sistema upravljanja otpadom u skladu sa principima i propisima EU. Nacionalna strategija Republike Srbije za aproksimaciju u oblasti životne sredine⁵⁹ dala je pregled neophodnih investicija u oblasti upravljanja otpadom, potrebnih da bi sistem u Srbiji dostigao nivo standarda u Evropskoj uniji, kao i jasan vremenski okvir. Nažalost, date smernice nisu ispoštovane u najvećoj meri. Dodatno usmerenje za razvoj sistema dala je Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine („Službeni glasnik RS”, broj 29/2010), kao osnovni strateški dokument koji daje smernice i predlaže korake za racionalno i održivo upravljanje otpadom, a u skladu sa politikom EU u ovoj oblasti.

Zakonom o upravljanju otpadom uređuju se pitanja koja se odnose na: vrste i klasifikaciju otpada; planiranje upravljanja otpadom; subjekte upravljanja otpadom; odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom; organizovanje upravljanja otpadom; upravljanje posebnim tokovima otpada; uslove i postupak izdavanja dozvola za upravljanje otpadom; prekogranično kretanje otpada; izveštavanje o otpadu i baze podataka; finansiranje upravljanja otpadom; nadzor; kazne i druga pitanja od značaja za uspostavljanje i funkcionisanje sistema upravljanja otpadom. Ovim zakonom obezbeđuje se uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom, koji treba da prati otpad od njegovog nastanka, preko njegovog sakupljanja, transporta, skladištenja, tretmana, do konačnog odlaganja.

Zakonom o upravljanju otpadom preneti su osnovna načela sistema upravljanja otpadom EU u domaće zakonodavstvo: načelo samodovoljnosti; načelo blizine i regionalnog pristupa upravljanja otpadom; načelo hijerarhije upravljanja otpadom; načelo odgovornosti i načelo „zagađivač plaća”. Takođe, ovim zakonom i pratećim podzakonskim aktima delimično su prenete u domaće zakonodavstvo Okvirna direktiva o otpadu 2008/98/EK; Direktiva o baterijama 2006/66/EK; Direktiva o otpadu od električne i elektronske opreme (WEEE) 2012/19/EK; Direktiva o ograničenju upotrebe određenih opasnih supstanci u električnom i elektronskom otpadu (RoHS II) 2011/65/EK; Direktiva o deponijama 1999/31/EZ; Direktiva o odlaganju polihlorovanih bifenila i polihlorovanih terfenila (PCBs & PCTs) 96/59/EK sa izmenama i dopunama (EC) 596/2009; Uredba (EK) broj 1013/2006 o pošiljkama otpada i Uredba (EK) broj 1418/2007; Direktiva o otpadnim vozilima (ELVs) 2000/53/EK.

Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu („Službeni glasnik RS”, broj 36/09) uređuju se: uslovi zaštite životne sredine koje ambalaža mora da ispunjava za stavljanje u promet; upravljanje ambalažom i ambalažnim otpadom; izveštavanje o ambalaži i ambalažnom otpadu; ekonomski instrumenti; nadzor; kazne i druga pitanja od značaja za upravljanje ambalažom i ambalažnim otpadom.

Ciljevi ovog zakona su da u skladu sa načelom održivog razvoja obezbedi: očuvanje prirodnih resursa; zaštitu životne sredine i zdravlja ljudi; omogućiti razvoj savremenih tehnologija proizvodnje ambalaže; uspostavi optimalne modele upravljanja ambalažom i ambalažnim otpadom u skladu sa načelom podele odgovornosti; obezbedi funkcionisanje tržišta na teritoriji Republike Srbije; obezbedi prevenciju stvaranja trgovinskih prepreka; izbegne poremećaje i ograničenja u konkurenciji.

Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu i pratećim podzakonskim aktima u potpunosti je preneti Direktiva o ambalaži i ambalažnom otpadu 94/62/EZ, ali ne i dopuna Direktiva 2015/720/EZ koja se odnosi na smanjenje upotrebe lakih plastičnih kesa.

Uredbom o utvrđivanju plana smanjenja ambalažnog otpada za period od 2015. do 2019. godine („Službeni glasnik RS”, broj 144/14) utvrđeni su nacionalni ciljevi upravljanja ambalažom i ambalažnim otpadom, koji se odnose na sakupljanje ambalaže i ambalažnog otpada, ponovno iskorišćenje i reciklažu ambalažnog otpada.

Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima i Uredbom Vlade o uslovima i postupku izdavanja dozvola za upravljanje otpadom, kao i kriterijumima, karakterizaciji, klasifikaciji i izveštavanju o rudarskom otpadu („Službeni glasnik RS”, broj 53/17) preneti su u domaće zakonodavstvo glavni principi i prioriteti Direktive Evropskog parlamenta i Saveta 2006/21/EK o upravljanju otpadom od ekstraktivne industrije, kao i relevantne odluke Komisije uz Direktivu (2009/335/EK, 2009/337/EK, 2009/358/EK, 2009/359/EK i 2009/360/EK). Prema odredbama Direktive 2006/21/EZ o upravljanju rudarskim otpadom i načinima njenog transponovanja, rudarskim otpadom se smatra otpad koji se stvara tokom geoloških istraživanja, eksploatacije, pripreme i skladištenja mineralnih sirovina (osim voda) i rada kamenoloma. Nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina EU, predviđeno je da se pripreme i usvoje podzakonski akti kojima će se potpuno preneti Direktiva 2006/21/EU u periodu od 2016-2018. godine. Vlada je 29. maja donela Uredbu o uslovima i postupku izdavanja dozvole za upravljanje otpadom, kao i kriterijumima, karakterizaciji, klasifikaciji i izveštavanju o rudarskom otpadu („Službeni glasnik RS”, broj 53/17),⁶⁰ sa danom primene od 1. januara 2020. godine. Direktiva u potpunosti mora biti implementirana do kraja 2022. godine.

U toku je izrada Katastra rudarskog otpada sa ciljem da se razvije i unapredi sistem upravljanja rudarskim otpadom u Srbiji.⁶¹

Transponovanje Direktive 86/278/EEZ o zaštiti životne sredine, a posebno zemljišta, pri korišćenju kanalizacionog mulja u poljoprivredi još je u ranoj fazi, a podzakonska akta koja treba da omoguće njeno transponovanje u domaće zakonodavstvo trebalo bi da se donesu do kraja III kvartala 2020. godine.

Uredba EU br. 1257/2013 o reciklaži brodova nije transponovana u domaće zakonodavstvo.

59 Strategija je dostupna na: <http://www.misp-serbia.rs/wp-content/uploads/2010/05/EAS-Strategija-SRP-FINAL>.

60 Iz prezentacije Toplice Marjanovića iz organizacije Mladi istraživači Bor sa 12. Simpozijuma „Reciklažne tehnologije i održivi razvoj”.

61 <http://katastarrudarskogotpada.rs/>

Najnovija forma u oblasti upravljanja otpadom je Dokument o kretanju opasnog otpada, koji je usvojen 13. februara 2017. godine. Na osnovu člana 46, stava 10 Zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS”, broj 36/09, 88/10 i 14/16) donesen je Pravilnik o obrascu Dokumenta o kretanju opasnog otpada, obrascu prethodnog obaveštenja, načinu njegovog dostavljanja, kao i uputstvo za njihovo popunjavanje („Službeni glasnik RS”, broj 17). Obrazac Dokumenta o kretanju opasnog otpada dostavlja se Agenciji za zaštitu životne sredine u elektronskom obliku, unosom podataka u informacioni sistem Nacionalnog registra izvora najkasnije 15 dana od završetka kretanja otpada sa finalnim, dopunjenim podacima o otpadu, a u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka. Obrazac prethodnog obaveštenja (najava kretanja opasnog otpada) se dostavlja isključivo elektronskim putem Agenciji za zaštitu životne sredine, i to unosom u informacioni sistem Nacionalnog registra izvora zagađivanja⁶² najmanje 48 sati pre započinjanja kretanja otpada. Bez unetog prethodnog obaveštenja u zakonski propisanom roku, Dokument o kretanju opasnog otpada nije moguće kreirati.

SPROVOĐENJE PROPISA

Osnovni problem u oblasti upravljanja otpadom predstavlja nepoštovanje propisa i nedostatak sprovođenja kaznene politike prema onima koji propise ne poštuju, posebno kada su u pitanju lokalne samouprave i javna komunalna preduzeća.

Zakon o inspekcijском nadzoru („Službeni glasnik RS”, broj 36/2015) propisao je da je Ministarstvo zaštite životne sredine dužno da na svojoj internet stranici objavi kontrolne liste za svoju oblast i za sve vrste pregleda. Na sajtu ministarstva postoji 25 kontrolnih lista za kontrolu upravljanja otpadom. Kontrolne liste su dokumenta sa spisakom prioritetnih pitanja provere čija je sadržina povezana sa propisima po oblastima i podoblastima. Inspekcija za zaštitu životne sredine dužna je da na svojoj internet stranici objavi Plan inspekcijских pregleda za tekuću godinu. Učestalost pregleda zavisi od stepena rizika operatera da svojim delovanjem ima veće ili manje štetne posledice po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Što je operater sa većim stepenom rizika, imaće i veći broj nadzora u toku godine. Stepem rizika u upravljanju otpadom određuje inspektor u toku pripreme za nadzor, kao i tokom nadzora. Uočeni su problemi na kontrolnim listama iz 2016. godine, pa su neke inovirane 2017. godine. Glavni problem je taj što pitanja nisu bila usklađena sa izmenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom i pojedinim podzakonskim aktima. U izmenama kontrolnih lista izrađena je kontrolna lista za procenu rizika operatera postrojenja za upravljanje otpadom koja uključuje i uputstvo za njenu primenu.⁶³

Podaci o upravljanju otpadom u Republici Srbiji se prikupljaju u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom. Izveštavanjem su obuhvaćene sve vrste otpada osim onih navedenih u članu 4 Zakona koji se odnosi na izuzetke od primene. Svi obveznici izveštavanja su dužni da vode i čuvaju dnevnu evidenciju o količinama generisanog,

preuzetog, iskorišćenog, deponovanog, uvezenog ili izvezenog otpada i da dostavljaju Agenciji za zaštitu životne sredine godišnji izveštaj.⁶⁴

Podaci se prikupljaju u skladu sa sledećim dokumentima:

1. Pravilnikom o metodologiji za izradu nacionalnog i lokalnog registra izvora zagađivanja, kao i metodologiji za vrste, načine i rokove prikupljanja podataka („Službeni glasnik RS”, broj 91/2010, 10/2013 i 98/2016),

2. Pravilnikom o obrascu dnevne evidencije i godišnjeg izveštaja o otpadu sa uputstvom za njegovo popunjavanje („Službeni glasnik RS”, broj 95/2010) i 88/2015),

3. Pravilnikom o obrascima izveštaja o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom („Službeni glasnik RS”, broj 21/2010 i 10/2013),

4. Uredbom o proizvodima koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada, obrascu dnevne evidencije o količini i vrsti proizvedenih i uvezenih proizvoda i godišnjeg izveštaja, načinu i rokovima dostavljanja godišnjeg izveštaja, obveznicima plaćanja naknade, kriterijumima za obračun, visinu i način obračunavanja i plaćanja naknade („Službeni glasnik RS”, broj 54/2010, 86/2011, 41/2013 — dr. pravilnik i 3/2014),

5. Pravilnikom o obrascu Dokumenta o kretanju opasnog otpada, obrascu prethodnog obaveštenja, načinu njegovog dostavljanja i uputstvu za njihovo popunjavanje („Službeni glasnik RS”, broj 17/17).

Preduzeća koja proizvode ili upravljaju ambalažom i ambalažnim otpadom imaju obavezu da u svom radu postupaju u skladu sa odredbama Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu, kao i odgovarajućim podzakonskim aktima, i da o tome dostavljaju godišnje izveštaje nadležnim organima. Proizvođač, uvoznik, paker/punilac i isporučilac ambalažnim otpadom mogu upravljati na tri načina, i to tako što će:

1. Preneti svoje obaveze na operatera sistema upravljanja ambalažnim otpadom u skladu sa članom 24 Zakona i dostaviti godišnji izveštaj Agenciji za zaštitu životne sredine.

2. Obezbediti sopstveno upravljanje ambalažnim otpadom u skladu sa članom 25 i 26 i dostaviti godišnji izveštaj Agenciji za zaštitu životne sredine.

3. Dostaviti godišnji izveštaj Agenciji za zaštitu životne sredine i platiti naknadu koju će mu propisati Ministarstvo na osnovu dostavljenog izveštaja, a u skladu sa Uredbom o kriterijumima za obračun naknade za ambalažu ili upakovan proizvod i oslobađanje od plaćanja naknade, obveznicima plaćanja, visini naknade, kao i o načinu obračunavanja i plaćanja naknade („Službeni glasnik RS”, broj 8/10).

Šest operatera u Srbiji ima dozvolu za upravljanje ambalažnim otpadom: Sekopak, Ekostar pak, Cenex, Tehno eko pak, Ekopak sistem i Delta-pak.

Količina ambalaže koja je u 2016. puštena na tržište Republike Srbije od strane

⁶² Podaci se unose na stranici <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=20170&id=20004&akcija=showAll>.

⁶³ Sve kontrolne liste dostupne na sledećoj adresi: <http://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obraci/spisak-kontrolnih-listi-u-sektoru-inspekcije-za-zastitu-zivotne-sredine/oblast-kontrola-upravljanja-otpadom/>.

⁶⁴ Nacionalni registar izvora zagađivanja.

pravnih lica ili preduzetnika koji su svoje obaveze preneli na operatere iznosi 344.661,8 tona, dok 277 obveznika koji nisu preneli svoju obavezu na operatera za upravljanje ambalažnim otpadom, na tržište su plasirali ukupno 4.139 tona. Operateri sistema prijavili su da su u 2016. godini obezbedili sakupljanje 155.645 tona ambalažnog otpada, što iznosi 47,4% od ukupnih količina stavljenih na tržište, čime je nacionalni cilj za 2016. godinu od 44% premašen za 3%.

U praksi, operateri sistema naplaćuju od preduzeća koja su na njih prenela obavezu, naknadu za ambalažu za količinu ambalaže plasirane na tržište, a ova finansijska sredstva se ulažu u sistem sakupljanja ambalažnog otpada. Veliki broj operatera sistema i njihova međusobna borba za klijente dovela do toga da je naknada za ambalažu u Srbiji višestruko niža nego u državama regiona, te su samim tim i finansijska ulaganja nedovoljna da bi se postigao efekat koji se očekivao primenom ovog zakona, a to je: uspostavljanje infrastrukture za odvojeno sakupljanje ambalažnog otpada u komunalnom sektoru. Operateri su bili prinuđeni da svoju obavezu ispunjenja nacionalnih ciljeva za ponovno iskorišćenje i reciklažu ostvaruju putem ulaganja u jeftinije izvore sakupljanja, kao što je sakupljanje ambalažnog otpada generisanog u industriji i komercijalnom sektoru. Procenat sakupljanja za ambalažni otpad koji se nalazi kod privrednih subjekata premašuje ciljeve postavljenje još uvek važećom direktivom (Direktiva 94/62/EC o ambalaži i ambalažnom otpadu / *Directive 94/62/EC on Packing and Packing Waste*), dok je dostizanje specifičnog cilja za ambalažno staklo koje se pretežno nalazi u komunalnom otpadu i HoReCa sektoru izuzetno problematično.

Takođe, otpadna PET ambalaža koja se nalazi u komunalnom otpadu, prema podacima Srpske asocijacije reciklera ambalažnog otpada, sakuplja se u najvećoj meri zahvaljujući neformalnim sakupljačima koji sakupe oko 80% PET boca koje se u Srbiji recikliraju, dok svega 20% dolazi od sakupljanja komunalnih preduzeća.

Iako je Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu potpuno transponovana EU direktiva, postoje brojni problemi u njenoj primeni. Od početka primene zakona do danas nijednom nije izvršen inspekcijski nadzor obvezničke privrede a ni operatera sistema. U najvećem broju lokalnih samouprava nije razvijen sistem primarne selekcije otpada iz domaćinstava, niti postoji zadovoljavajući broj sortirnica na kojima se može sprovesti sekundarna selekcija otpada. Iako je postojeći sistem dao odlične rezultate u sakupljanju ambalažnog otpada iz industrije i komercijalnog sektora, usled nedovoljno razvijenog sakupljanja ambalažnog otpada u komunalnom sektoru u narednim godinama ispunjenje propisanih ciljeva će biti dovedeno u pitanje.

FINANSIRANJE

Princip *zagađivač plaća* osnov je finansijskih mehanizama za upravljanje otpadom. Privredni subjekti i građani plaćaju različite usluge i naknade za prikupljanje, odnošenje i odlaganje otpada i/ili zaštitu životne sredine koje variraju među lokalnim samoupravama i regionima. Deo prikupljenih sredstava od naknada troši se na uklanjanje divljih deponija i to pre svega zbog neefikasnog sistema pronalaženja i kažnjavanja krivaca za njihovo nastajanje, što dodatno smanjuje mogućnosti ulaga-

nja ovih sredstava u izgradnju sistema upravljanja otpadom. Deo sredstava Zelenog fonda prikupljenih preko Ministarstva zaštite životne sredine isplaćuje se reciklažnoj industriji.

Sredstva potrebna za uspostavljanje sistema upravljanja otpadom u javnosti nadležni organi prikazuju kao velika i insistiraju na tome da bez pomoći sa strane, u vidu donacija ili uspostavljanja javno-privatnih partnerstava, neće biti moguće uspostaviti sistem. U realnosti postoji određeni disbalans po pitanju neophodnih investicija i raspoloživih sredstava, ali sa odgovornim upravljanjem i racionalnom potrošnjom postojećih sredstava mnogo manje sredstava bi trebalo nadomestiti.

PREPORUKE

Zakonodavni okvir

- Unaprediti sistem za kontrolu upravljanja otpadom sa posebnim akcentom na kretanje i odlaganje otpada.
- Unaprediti zakonski okvir radi uspostavljanja strože kontrole operatera sistema i veće transparentnost njihovog rada.
- Razviti partnersku saradnju sa civilnim sektorom i uključiti ga u proces izrade novih propisa i praćenje primene postojećih.
- Obustaviti sve aktivnosti vezane za izmenu i dopunu Zakona o upravljanju otpadom kojima bi se „legalizovao“ uvoz otpada za potrebe koprocuisiranja i njegovog ponovnog korišćenja kao alternativnog goriva.

Sprovođenje propisa

- Stvoriti ekonomski model koji će motivisati lokalne samouprave da otpad odlažu na sanitarne deponije i ubrzaju proces zatvaranja i sanacije deponija/smetlišta.
- Obezbediti preduslove za primenu principa hijerarhije upravljanja otpadom sa akcentom na prevenciju nastajanja otpada, i ponovnu upotrebu i reciklažu otpada. Osigurati sistem javnog izveštavanja o emisijama sa deponija/smetlišta kojima rukovode JKP.
- Obezbediti primenu principa „zagađivač plaća“ i sprovesti inspekcijsku kontrolu obvezničke industrije kako bi se osiguralo istinito izveštavanje.
- Unaprediti informisanost javnosti o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i štetnosti posledica koje neadekvatno upravljanje otpadom ima na zdravlje ljudi i životnu sredinu.

- Razviti kapacitete institucija na svim nivoima za praćenje i kontrolu sprovođenja propisa.
- Razviti efikasan sudski sistem, sposoban da prati i efikasno sprovodi propise iz oblasti upravljanja otpadom.

Finansiranje

- Obezbediti finansijsku podršku regionima i lokalnim samoupravama za pripremu dokumentacije neophodne za dobijanje sredstava EU potrebnih za izgradnju sanitarnih deponija.
- Obezbediti sredstva za finansiranje projekata sanacije deponija/smetlišta, uvođenja selektivnog prikupljanja otpada, izgradnju transfer-stanica i izgradnju sanitarnih deponija.
- Obezbediti sredstva za informisanje i edukaciju o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i u partnerstvu sa OCD i medijima sprovesti informisanje i edukaciju.

UPRAVLJANJE OTPADOM

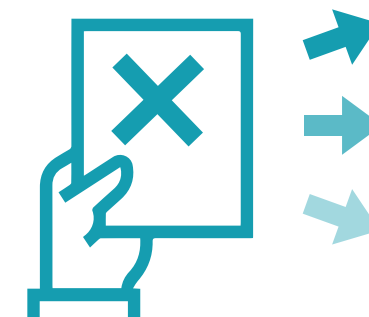

Svaki stanovnik Srbije
dnevno stvara
0,73 kg otpada.

To je **oko 270 kg**
na godišnjem nivou.

Približno 70%
aktivnih deponija / smetlišta
nema urađenu studiju uticaja
na životnu sredinu i potrebnu
dozvolu za rad.

Na osnovu podataka dostavljenih
Agenciji za zaštitu životne sredine,
registrovano je
2170 divljih smetlišta.

Napomena: Podatke o divljim smetlištima nije dostavilo 48 lokalnih samouprava.